

Верховний
Суд

Ключові висновки Великої Палати Верховного Суду у справах про поділ спільного майна подружжя

Ольга СТУПАК

суддя Великої Палати Верховного Суду

Постанова ВП ВС від 23 січня 2024 року у справі № 523/14489/15-ц (І частина)

(встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу у спорі про поділ спільного сумісного майна)

Позовні вимоги про поділ майна, що належить сторонам на праві спільної сумісної власності є ефективним способом захисту прав, здатним справедливо та без занадто обтяжливих для сторін судових процедур вирішити цивільну справу. Заявлення у таких справах позовного провадження окремої вимоги про встановлення факту спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу не здатне забезпечити захист прав власника.

У справах позовного провадження факт проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, як і інші юридичні факти, належить до предмета доказування і підлягає встановленню при ухваленні судового рішення, якщо цей факт пов'язаний з будь-якими заявленими позовними вимогами. Суд зобов'язаний встановити наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи (стаття 76 ЦПК).

Вимога про встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу може бути вирішена в порядку окремого судового непозовного цивільного судочинства, що передбачено розділом IV ЦПК України, у випадку, якщо між сторонами не існує спору. Якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду і роз'яснює заінтересованим особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

Верховний Суд

Ключові висновки ВП ВС у справах про поділ майна подружжя

Постанова ВП ВС від 23 січня 2024 року у справі № 523/14489/15-ц (II частина)

(презумпція розпорядження спільним майном одним із подружжя за згодою другого з подружжя)

Укладення одним із подружжя договору щодо розпорядження спільним майном без згоди другого з подружжя може бути підставою для визнання такого договору недійсним лише в тому разі, якщо суд встановить, що третя особа (контрагент за таким договором) діяла недобросовісно, зокрема знала чи за обставинами справи не могла не знати про те, що майно належить подружжю на праві спільної сумісної власності і що той із подружжя, хто укладає договір, не отримав згоди на це другого з подружжя.

Постанова ВП ВС від 23 січня 2024 року у справі № 523/14489/15-ц (III частина) (доходи, отримані одним з подружжя від зайняття підприємницькою діяльністю, як об'єкт права спільної сумісної власності)

Велика Палата Верховного Суду погоджується з аргументом позивача про те, що презумпцію спільної сумісної власності доходу колишньої дружини від здійснення підприємницької діяльності має спростовувати саме вона. Натомість суди попередніх інстанцій установили, що дохід, отриманий колишньою дружиною саме під час перебування її у шлюбі з позивачем у період з липня 2014 року до вересня 2015 року, та зазначену презумпцію вона не спростувала. Отже, її дохід від здійснення підприємницької діяльності є спільною сумісною власністю подружжя і підлягає поділу між ними.

При поділі доходу від здійснення підприємницької діяльності ФОП необхідно враховувати, чи був він використаний проти волі іншого з подружжя та чи використаний в інтересах сім'ї. Якщо колишня дружина використала дохід від здійснення підприємницької діяльності на свій розсуд, проти волі іншого з подружжя і не в інтересах сім'ї чи не на її потреби або приховала його, такі кошти слід було б врахувати при поділі.

Постанова ВП ВС від 23 січня 2024 року у справі № 523/14489/15-ц (IV частина) (доходи, отримані одним з подружжя від зайняття підприємницькою діяльністю, як об'єкт права спільної сумісної власності)

Велика Палата Верховного Суду погоджується із запереченнями колишньої дружини в частині помилкового визначення позивачем суми доходу, який є спільним сумісним майном подружжя та підлягає поділу між ними. **Позивач помилково визначив її дохід від здійснення підприємницької діяльності на підставі суми сукупного доходу, вказаного нею в податковій декларації платника єдиного податку.**

Доходом платника єдиного податку для ФОП є: дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); вартість безоплатно отриманих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг); винагороди за договорами доручення, комісії, транспортного експедирування, агентськими договорами (без урахування транзитних сум) (пункти 292.1, 292.3, 292.4 статті 292 Податкового кодексу України).

585 000,00 грн сукупного доходу колишньої дружини за 2014-2015 роки складає загальну суму коштів, отриману в результаті реалізації товарів або послуг. Тобто ці кошти включають у себе не лише чистий прибуток підприємця, який є об'єктом спільної сумісної власності подружжя в розумінні частини другої статті 61 СК України, але й кошти від собівартості виготовлення та реалізації продукції. У матеріалах справи відсутні інші відомості, аніж зазначені колишньою дружиною у довідках ДПІ та її податкових деклараціях за 2014 та 2015 роки, на підставі яких неможливо встановити чистий дохід колишньої дружини від здійснення нею підприємницької діяльності у вказаний період.

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2024 року у справі № 760/20948/16-ц (вартість частки ≠ вартості внеску)

Один з подружжя при поділі спільного сумісного майна може претендувати на виплату частки у статутному капіталі, що є **відмінним** від виплати половини вартості внеску засновника у статутний капітал цього товариства.

У разі внесення одним із подружжя як вкладу у статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю коштів, які є спільною сумісною власністю, вказане товариство стає їх власником.

Натомість **особа, яка внесла вклад у статутний капітал товариства набуває право на частку учасника цього товариства.**

Інший з подружжя, який був співвласником коштів, внесених у статутний капітал товариства з метою захисту свого права при поділі їх спільного сумісного майна набуває право вимагати виплати половини вартості частки члена подружжя у статутному капіталі.

Суд виходить з презумпції про те, що вартість частки у статутному капіталі відповідає розміру внеску, якщо тільки сторона, яка стверджує про зміну цієї вартості на час розгляду справи, не доведе, що вартість частки змінилась (зросла або внаслідок звичайної діяльності товариства зменшилась).

Внесок одного із подружжя, який є учасником господарського товариства у його статутний капітал є спільною сумісною власністю подружжя та підлягає поділу між ними.

Постанова ВП ВС від 3 липня 2019 року у справі № 554/8023/15-ц (І частина) (відчуження частки корпоративних прав одним із подружжя)

Відчуження частки корпоративних прав одним із подружжя під час розгляду справи судом не позбавляє права іншого з подружжя претендувати на компенсацію $\frac{1}{2}$ від вартості частки майна товариства відповідно до частки другого з подружжя у статутному фонді цього товариства.

У цій справі із січня 2004 року до березня 2015 року сторони проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу. У шлюбі народили двох дітей, факт свого батьківства щодо дітей відповідач не заперечував. Також встановлено, що відповідач має частку у статутному фонді кількох товариств з обмеженою відповідальністю.

Задовольняючи позов у частині визнання права на частину корпоративних прав у двох товариствах з обмеженою відповідальністю, суд першої інстанції, з чим погодився й апеляційний суд, виходив з того, що з відкритих та публічних даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомо, що відповідач має частку у статутному капіталі вказаних товариств, цей факт відповідач не заперечував.

З таким висновком погодився і Верховний Суд, оскільки, встановивши, що частка у статутних капіталах товариств сформована за рахунок коштів сторін, які проживали однією сім'єю, суди обґрунтовано визнали за позивачем право на компенсацію $\frac{1}{2}$ частки внесків до статутного капіталу вказаних товариств.

Верховний Суд

Ключові висновки ВП ВС у справах про поділ майна подружжя

Постанова ВП ВС від 3 липня 2019 року у справі № 554/8023/15-ц (II частина)

(відчуження частки корпоративних прав одним із подружжя)

Щодо компенсації $\frac{1}{2}$ частки внесків до статутного капіталу відповідача у ще одному товаристві, то апеляційний суд обґрунтовано не погодився з висновком суду першої інстанції у цій частині про те, що оскільки на час ухвалення рішення суду корпоративні права у товариства вибули з володіння відповідача, то вони не можуть бути включені до складу спільної сумісної власності подружжя для його поділу, скасував у цій частині вимоги рішення суду та ухвалив нове рішення про задоволення таких вимог, оскільки відчуження корпоративних прав під час розгляду справи судом не позбавляє права позивача претендувати на компенсацію $\frac{1}{2}$ частки внеску відповідача до статутного капіталу вказаного товариства.

Верховний Суд дійшов висновку, що судові рішення в частині вирішення спору щодо компенсації $\frac{1}{2}$ частки внесків до статутного капіталу вказаних товариств ухвалено з додержанням норм матеріального права, у зв'язку з чим відхилив доводи касаційної скарги про зворотне з огляду на таке.

Відповідно до статті 74 СК України, якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення глави 8 цього Кодексу.

Верховний Суд

Ключові висновки ВП ВС у справах про поділ майна подружжя

Верховний
Суд

Дякую за увагу!